

INFORMÁTOR

XXI/2010/2

NITRA

OBSAH: • Dôležité informácie • Spoločensko-vedecké podujatia • Archeológia a verejnosť • Z činnosti múzeí • Spomíname... trochu inak • Jubileá • Opustili naše rady • Nové publikácie • Oznamy redakcie •

DÔLEŽITÉ INFORMÁCIE

POZOR!!! – VOLBY!!!

Zjazd slovenských archeológov 2010 a Výročná členská schôdza Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV

Výbor SAS sa v októbri 2010 hlasovaním *per rollam* dohodol na termíne konania Zjazdu slovenských archeológov a Výročnej členskej schôdze Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV v roku 2011.

Zjazd sa uskutoční v dňoch 12. a 13. 4. 2011 v budove Archeologického ústavu SAV na Akademickej 2 v Nitre.

Pretože Zjazd 2011 bude **VOLEBNÝ**, obraciame sa na členov SAS s výzvou na:

1. návrhy kandidátov za členov Výboru SAS ;
2. návrhy kandidátov za predsedu SAS.

Návrhy prosíme posielat' v písomnej forme na adresu:

Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV

Akademická 2

949 21 Nitra,

alebo e-mailom na:

mirossa@saske.sk

zuzana.rajtarova@savba.sk

Výbor SAS

Spoločnosť Antona Točíka

Správna rada Spoločnosti Antona Točíka ďakuje všetkým priaznivcom a spolupracovníkom, ktorí poskytli 2 % zo svojich daní za rok 2009 na podporu jej činnosti.

Spoločnosť Antona Točíka aj tieto zdroje použije v nasledujúcom období na hlavný cieľ svojej činnosti – podporu zverejňovania výsledkov archeologického a numizmatického výskumu na Slovensku. Z toho dôvodu sa na Vás obraciame s výzvou na predkladanie žiadostí o finančnú podporu na vydanie Vašich publikácií v roku 2011. V žiadosti uveďte základné informácie o diele, jeho stranový rozsah a termín odovzdania do tlače. Svoje žiadosti posielajte na dolu uvedenú adresu najneskôr do 28. 02. 2011.

Zároveň sa na Vás obraciame s prosbou o poskytnutie 2% zo svojich daní za rok 2010.

Adresa: Spoločnosť Antona Točíka, Akademická 2, 949 21 Nitra

Spoločnosť A. T.

Východoslovenská pobočka Slovenskej archeologickej spoločnosti

Pred niekoľkými rokmi vo východnej časti Slovenska vyvíjala činnosť Východoslovenská pobočka Slovenskej archeologickej spoločnosti. Keďže nemám možnosť nekomplikovaného prístupu k archívnym materiálom SAS a k ich preštudovaniu, neuvádzam presnejšie dáta a údaje o predchádzajúcej činnosti.

Na zasadnutí výboru Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV, ktoré sa uskutočnilo 15. októbra 2009 v Nitre, bol predložený návrh na obnovenie činnosti Východoslovenskej pobočky SAS pri SAV. Obdobný návrh som predložil už aj v roku 2003, vtedy ho však niektorí členovia výboru nepodporili napriek tomu, že podľa § 12 stanov Slovenskej archeologickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied „v miestach, kde sú na to potrebné predpoklady, môžu členovia Spoločnosti po schválení výborom založiť pobočku Spoločnosti. Organizáciu a právomoc pobočiek určí výbor Spoločnosti“.

Nad obnovením činnosti pobočky sa samovoľne vytvárala akási dymová clona zabudnutia. Keď od októbrového zasadnutia uplynulo zopár ďalších mesiacov, 8. marca 2010 som po výzve niektorých členov výboru písomne predložil niekoľko návrhov. Tieto by možno mohli byť inšpiráciou pri obnovení činnosti Východoslovenskej pobočky SAS pri SAV:

1. V prvom rade bude potrebné teritoriálne vymedziť región, v ktorom bude VSP SAS pri SAV pôsobiť. Navrhujem územie niekdajšieho Východoslovenského kraja, na ktorom sa nachádzajú historické župy Spiš, Šariš, Gemer, Abov, Turňa, Zemplín a Uh. Dôležitou úlohou je podľa centrálnemu zoznamu spracovať register členov SAS, ktorých bydliskom či pôsobiskom je východné Slovensko.

2. Ďalej by bolo vhodné vytvoriť na www.sas.sav.sk informačnú stránku VSP SAS pri SAV. Vo fonde knižnice Výskumného pracovného strediska AÚ SAV v Košiciach a na pracovisku v Spišskej Novej Vsi sú publikácie, ktoré sa v iných východoslovenských knižniciach nenachádzajú. Navrhujem zverejniť ich na www.sas.sav.sk a uviesť podmienky na štúdium pre členov SAS pri SAV v týchto knižniciach.

3. Aktivity jednotlivých archeológov (výskumy, prednášky, výstavy, nové publikácie a pod.) evidovať a zverejniť na internetovej stránke VSP SAS pri SAV www.sas.sav.sk, v časopise Informátor SAS a v zborníku Východoslovenský pravek.

4. Vzhľadom na tradíciu, zvýšený záujem a kvalitu pokračovať v organizovaní členských stretnutí; v roku 2011 to bude už 20. stretnutie východoslovenských archeológov.

5. Realizovať prednášky a exkurzie o praveku až stredoveku formou „Archeologických dní“ vo väčších mestách východného Slovenska – Košice, Spišská Nová Ves, Poprad, Kežmarok, Levoča, Stará Ľubovňa, Prešov, Vranov nad Topľou, Humenné, Michalovce, Trebišov, Rožňava a ďalšie pre pracovníkov múzeí, vedeckých ústavov a spoločností, učiteľov, kultúrno-výchovných pracovníkov, kňazov, regionálnych bádateľov a záujemcov z radov verejnosti.

6. Spolupracovať so základnými a strednými školami. Z prednášok vydávať krátke správy pre učiteľov, ktoré budú vhodným doplnkom pri vyučovaní regionálnych dejín.

7. Realizovať prednášky v obciach s významnými archeologickými náleziskami; v prezentáciách použiť fotografie z výskumov, pracovné zábery s robotníkmi, prípadne aj staršie filmy. Niekoľko príkladov navrhovaných podujatí z územia Zemplína a východného Slovenska pri rôznych výročiach:

- Streda nad Bodrogom; 55 rokov od výskumu Bela Pollu (1955) a 50 rokov od vydania knihy: B. Chropovský – M. Dušek – B. Polla: Pohrebiská zo staršej doby bronzovej na Slovensku I. Bratislava 1960; prednáška, predstavenie knihy a ďalších publikácií o obci.

- Cejkov, prípadne Kašov či iné obce; 75 rokov od vydania knihy: Š. Janšák: Praveké sídliská s obsidiánovou industriou na východnom Slovensku. Bratislava 1935; prednáška, predstavenie knihy a ďalších publikácií.

- Obec na Východoslovenskej nížine podľa výberu; 55 rokov od publikovania výsledkov prieskumu: K. Anđel: Výsledok archeologického prieskumu na zemplínsko-užskej nížine v rokoch 1953/54. In: Vlastivedný zborník. I. Košice 1955; predstavenie najvýznamnejších lokalít a nálezov zistených prieskumom.

- Kráľovský Chlmec; 30 rokov od vydania knihy: V. Budinský-Krička: Kráľovský Chlmec. Nitra 1980; prednáška o výskume a pamiatkovej ochrane slovanského mohylníka, predstavenie knihy a iných publikácií.

- Východoslovenský pravek. 1. Nitra – Košice 1970; 40 rokov od založenia edície.

8. Navrhovať a podporovať inštaláciu pamätníkov v blízkosti najvýznamnejších archeologických lokalít (napríklad Burich). Navrhovať a podporovať inštalovanie pamätných tabúľ archeológom, ktorí sa významnou mierou pričínili o poznanie pravekých dejín v jednotlivých regiónoch (napríklad V. Budinský-Krička, J. Pastor, J. Teplý, J. Macák).

9. O podujatiach informovať širokú verejnosť prostredníctvom televízie, rozhlasu, dennej tlače a časopisov. Spolupracovať so starostami obcí so zreteľom na ochranu archeologických lokalít.

10. Nadviazať aktívnu spoluprácu najmä s Vedeckou spoločnosťou poľských archeológov, Ukrajinskou archeologickou spoločnosťou a Maďarskou archeologickou a umenovednou spoločnosťou. Ich zástupcov pozývať na stretnutia východoslovenských archeológov. V priebehu roka uskutočniť 1 – 2 dňovú exkurziu na východnom Slovensku či v blízkom zahraničí (Pácin, Karcsa, Sárospatak, Füzér, Užgorod, Mukačevo, Krosno a pod.).

11. Podieľať sa na príprave archeologickej výstavy o najvýznamnejších nálezoch a lokalitách východného Slovenska v rámci projektu Košice 2013 – Európske hlavné mesto kultúry. V súvislosti s vyššie uvedeným návrhom tiež podať žiadosť o grant MK SR na zorganizovanie obrazovej putovnej výstavy pre školy a obce na východnom Slovensku.

12. Po tridsiatich rokoch znova pripraviť medzinárodnú konferenciu o pravekých až stredovekých dejinách východného Slovenska vo vzťahu k susedným oblastiam.

Možno, že som na niektoré aktivity v tomto príspevku pozabudol, napriek tomu ho však predkladám na posúdenie. V ostatných rokoch sa komunita archeológov na východnom Slovensku podstatne rozšírila, pribúdajú výskumy, nové

poznatky. A dúfam, že aspoň zlomok času budú bádatelia venovať aj SAS a jej cieľom. Verím, že aspoň niektoré návrhy sa stretnú s porozumením a pomôžu pri skorom rozhodnutí o obnovení činnosti Východoslovenskej pobočky Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV.

Ján Chovanec

SPOLOČENSKO VEDECKÉ PODUJATIA

Konferencia Dieťa v praveku

Katedra archeológie FiF UK v Bratislave zorganizovala dňa 22. júna 2010 vedecké podujatie s názvom Dieťa v praveku. Mecenášom konferencie bol prof. PhDr. E. Krekovič, CSc.

Konferencia sa zamerala na život detí v praveku, ich spoločenské vnímanie okolitou societou, ako aj na zistenie možností a stavu výskumu danej problematiky.

Podujatia sa zúčastnili archeológovia z Univerzity Komenského v Bratislave a Masarykovej univerzity v Brne, z Archeologického ústavu SAV v Nitre a z občianskeho združenia SAHI. Spolu bolo formou prednášok prezentovaných 9 príspevkov. Príspevky boli rozdelené chronologicky do dvoch blokov.

Úvod patril E. Krekovičovi, ktorý otvoril prvý blok prednášok prehľadovým referátom o dejinách bádania k tejto problematike. Ďalšie príspevky sa dotýkali priamo detí v jednotlivých kultúrach a obdobiach. Novorodencom ako chýbajúcemu demografickému článku v období neolitu až konca staršej doby bronzovej venovala pozornosť K. Daňová. Z prednášky P. Jelínka sme sa dozvedeli o ľudských obetiach a prejavoch antropofágie v železovskej skupine. Prvý blok uzatvorila K. Piatničková s príspevkom o postavení dieťaťa v mladšej a neskorej dobe kamennej na základe analýzy vybraných lokalít. Druhý blok začal prednáškou V. Mitáša a J. Jakaba, ktorým sa podarilo identifikovať detský hrob lužickej kultúry zo staršieho výskumu z Topolčian-Kalvárie. Na problematiku detí v lužickej kultúre vo svojom príspevku plynule nadviazala E. Makarová. V ďalšom referáte sme sa presunuli z tradičného stredo európskeho priestoru južnejšie až do Talianska, kde nám K. Hladíková predstavila deti villanovskej kultúry. Nasledujúce dve prednášky s venovali staršej dobe železnej. Najskôr E. Studeníková upozornila na niekoľko nových zistení pri mohylových pohreboch, kde sa vyskytli aj deti. Konferenciu napokon ukončila prednáška P. Kmeťovej, ktorá sa zaoberala vzťahom detí a koní na základe zistení spoločných pohrebov na vybraných lokalitách.

Napriek nižšiemu počtu príspevkov, ako sa pôvodne plánovalo (dvaja účastníci sa ospravedlnili), ako aj skutočnosti, že o danú problematiku prejavili záujem najmä mladší kolegovia, môžeme povedať, že toto vedecké podujatie sa vydarilo. Mladá krv z radov archeológov rozprúdila viacero zaujímavých odborných diskusií, častokrát dlhších než samotné príspevky. Prijemná atmosféra študovňových priestorov knižnice FiF UK, ako aj značná účasť študentov, ktorí sa aktívne zapájali do diskusií, zanechali v prednášajúcich dobrý dojem.

Príspevky z konferencie „Dieťa v praveku“ budú publikované v Zborníku FiF UK MUSAICA.

Kludia Daňová

Konferencia Ekoturistika v Medzibodroží

V dňoch 27. júna až 4. júla 2010 sa v regióne južného Zemplína konal Tokajský festival 2010. Jeho hlavnými organizátormi boli Košický samosprávny kraj, Kultúrne centrum Medzibodrožia a Použia v Kráľovskom Chlmcí a obce Borša, Viničky, Ladmovce a Zemplín.

V rámci Tokajského festivalu a XX. zemplínskeho kultúrneho leta sa v Zemplíne konal nevšedný program pre obyvateľov obce a okolia. Mnohí návštevníci sa do obce dostali všednými dopravnými prostriedkami, avšak poniektorí tam prišli loďou, na bicykli, na tricykli, na choduliach, či na motorovom rogame ...

Po privítaní hostí starostkou Zemplína Máriou Tuchyňovou sa v priestoroch kultúrneho domu začala konferencia Ekoturistika v Medzibodroží. Zúčastnilo sa jej 7 pozvaných odborníkov z viacerých odborov. Štyri referáty predniesli účastníci zo Slovenska a tri kolegovia z Maďarska. Tri prednášky sa týkali archeologických a historicko-archeologických pamiatok Zemplína, Füzéra a Borše.

Úvodnú slávnostnú prednášku o archeologických pamiatkach a dejinách obce mal PhDr. Ján Chovanec, PhD. (SK): Archeo Zemplín. Po nej nasledovali ďalšie referáty: Ing. Tibor Szemán (SK): Ekoturistika v Medzibodroží; Mgr. Ján Bogoly (SK): Prírodné hodnoty Medzibodrožia; Dankó Dénes (HU): Élménypark, kalandpark Sátoraljaújhelyen / Zázitkový park v Sátoraljaújhely; Horváth Jenő (HU): Füzéri vár / Hrad Füzér; Ján Hudák (SK): Vodná turistika na riekach Zemplína; Zoltán Wittinger (HU): Rákóczi kastély – Borsi / Kaštieľ Rákócziovcov v Borši.

Po skončení konferencie sa v historických priestoroch na hornom podlaží Župného domu v Zemplíne slávnostne sprístupnila fotografická výstava Prírodné hodnoty Medzibodrožia a Použia. A odtiaľ už účastníci konferencie smerovali do otvorených vínnych pivníc na okraji obce. Veď bol Tokajský festival. Vínu veľmi nerozumiem,

Župný dom v Zemplíne (foto: J. Chovanec).

ale viem, že v pološere pivníc bolo zlatisté, sladké i trpkéjšie a nalievalo sa podľa žiadosti. Bolo pri tom veľa smiechu i radosti, úprimných stretnutí s domácimi obyvateľmi, spomienky na archeológov Š. Janšáka, K. Andela, B. Benadika, V. Budinského-Kričku, ale i na mladších – M. Lamiovú, D. Čaploviča a E. Miroššayovú, no i na legendárneho A. Kolesára zo Zemplína. A to víno ... asi bolo dobré, keďže návštevníci sa z pivníc vytrácali až po vyše dvoch hodinách.

Priamo v obci v tom čase sa už súťažilo – dospelí vo varení, deti vo výtvarnej tvorbe. Na podvečerné vystúpenia v benefičnom festivale „Pod viničmi Tokaja ... súdržnosť bez hraníc“ sa chystali divadelníci i členovia viacerých folklórnych skupín a súborov. Hviezdou festivalu bol László Aradszky z Maďarska.

Ján Chovanec

Protohistorická konferencia v Hradci Králové

Pod hlavnou témou „Hroby a pohrebiská Germánov medzi Labe a Dunajom“ sa v dňoch 6. – 10. septembra 2010 uskutočnil v Hradci Králové VI. ročník protohistorických konferencií, ktorých „otcom“ je predovšetkým pedagóg univerzity v hostiteľskom meste doc. E. Droberjar. Okrem Katedry archeológie Univerzity Hradec Králové na organizácii akcie participovali aj Inštitút Archeológie Univerzity Marii Curie-Sklodowskiej v Lubline a Archeologický ústav AV ČR Brno.

Z prihlásených takmer 40 (!) prednášok drvivá väčšina skutočne odznela. Zastúpení boli bádatelia z Českej republiky, z Poľska a zo Slovenska. Prednášky sa týkali neskoréj doby laténskej, doby rímskej a sťahovania národov. Predstavené boli nové výsledky terénneho bádania bádateľov zúčastnených krajín, unikátne ojedinelé nálezy, zhodnotenie vývoja v jednotlivých regiónoch, ako aj teoretické či syntetické výstupy. Prednášky z konferencie, rovnako ako tomu bolo na predchádzajúcich stretnutiach, budú publikované v samostatnom zborníku.

Vladimír Turčan

Konferencia Kresťanstvo v dejinách Zemplína

Zemplínske múzeum v Michalovciach, Mestský úrad v Michalovciach, Mestské kultúrne stredisko v Michalovciach a Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove pri príležitosti Roka kresťanskej kultúry a Dňa na počtu mesta Michalovce pripravili vedeckú konferenciu Kresťanstvo v dejinách Zemplína. Konferencia sa uskutočnila 17. – 18. septembra 2010 v Michalovciach a v obci Lesné.

Rokovanie prebiehalo v troch sekciách – archeologickej, historickej a v spoločnej sekcii jazykovedy a národopisu. Prvé dve sekcie rokovali v piatok 17. 9. 2010 v priestoroch Zemplínskeho múzea v Michalovciach, prednášky v sekcii jazykovedy a národopisu odzneli počas druhého dňa v sobotu 18. 9. 2010 už v Kultúrnom dome v Lesnom.

V archeologickej sekcii konferencie odznelo spolu 6 referátov: Mgr. Rastislav Hreha: Náboženské prejavy v praveku; PhDr. Lýdia Gačková: Zemplín – od Keltov k Slovanom (náčrt osídlenia); doc. PhDr. Marián Vizdal, CSc.: K problematike počiatku kresťanstva na Zemplíne; doc. PhDr. Michal Slivka, CSc.: Stav poznania kresťanstva v stredovekom Zemplíne; Mgr. Peter Tajkov, PhD.: K počiatkom sakrálnej architektúry na Zemplíne; PhDr. Ján Chovanec, PhD. – Mgr. Martin Novák: Stredoveké krstiteľnice v regióne Zemplína.

V historickej sekcii vystúpili s príspevkami 10 bádatelia: prof. PhDr. Ferdinand Uličný, DrSc.; Mgr. Peter Šoltés, PhD.; Mgr. Ján Adam, PhD.; doc. PhDr. Miloslava Bodnárová, CSc.; Mgr. Annamária Kónyová, PhD.; prof. PhDr. Peter Kónya, PhD.; prof. ThDr.

Stredoveká krstiteľnica z Plechotíc

PhDr. Peter Zubko, PhD.; prof. ThDr. Ján Šafin, PhD.; ThDr. Peter Borza, PhD.; Atanáz Daniel Mandzák, CSsR.

V jazykovednej a národopisnej sekcii svoje príspevky prednieslo 5 vedeckých pracovníkov: PhDr. Peter Karpinský, PhD.; doc. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc.; PhDr. Miroslav Sopoliga, DrSc.; PhDr. Klaudia Buganová; Mgr. Pavol Lackanič.

Všetkých 21 referátov by malo byť v rozšírenej podobe publikovaných v konferenčnom zborníku *Kresťanstvo v dejinách Zemplína*.

Sprievodnými podujatiami konferencie bola výstava „Ikony a svet viery“ v Zemplínskom múzeu v Michalovciach a slávnosť „DIES PRO HONORE CIVITATIS“ (Deň na počtu mesta) s hranými scénkami z histórie Michaloviec.

Ján Chovanec

Konferencia „La spedizione per l'ambra“ (Expedícia jantár) v Ádrii

V dňoch 23. – 26. septembra 2010 sa v talianskom meste Ádria (malé mestečko ležiace južne od Benátok v ústí rieky Pád) uskutočnila konferencia „La spedizione per l'ambra“. Akcia sa konala v rámci Europrojektu „Amber Expedition“, ktorej prvé stretnutie sa realizovalo v júni 2010 v poľskom meste Kalisz (podľa niektorých bádateľov totožné s antickým *Kalisiom*).

Voz Ádria (foto: V. Turčan)

Ústredným symbolom projektu je rekonštruovaný rímsky cestovný voz, ktorý prechádza počas konania akcie príslušným mestom, a s tým spojené ďalšie podujatia. Po Kaliszi a Ádrii koč „pricestuje“ aj do Martina, Soprone a Ptuj.

Na konferencii odzneli prednášky domácich bádateľov (E. Zambon, G. Lucia, E. Ragazzi, T. Braga, G. Gambacurta), ako aj bádateľov z Poľska (T. Baranowski), z Maďarska (J. Gomori), zo Slovinska (V. Gojkovič, N. Kolar) a Slovenska (V. Turčan). Rokovacím jazykom bola taliančina a angličtina.

Súčasťou akcie bola aj návšteva múzeí v hostiteľskej Ádrii (Etruskovia, doba rímska – unikátna zbierka skla) a v neďalekom mestečku Fratta Polesine (pohrebisko z doby bronzovej,

Etruskovia). Prekvapujúce bolo množstvo vystaveného jantáru – suroviny aj artefaktov. Expozície v Taliansku majú tradične vynikajúce interiérové riešenie. V prípade návštevy tohto kraja rozhodne odporúčam zmienené múzeá navštíviť; osobne som sa musel, potom, ako som zbadal vitríny s antickým sklom s vyše 100 kusmi bez výnimky exkluzívnych typov, oprieť o stenu.

Vladimír Turčan

Ôsma konferencia *Musaeum Hungaricum* v Šamoríne

Od roku 2003 sa v Šamoríne konajú vedecké konferencie zamerané na spracovanie hmotných pamiatok maďarského etnika na Slovensku prostriedkami múzejnej práce. Prvá z nich mala názov *Aktuálne otázky muzeologických aktivít maďarského etnika na Slovensku*. Ďalšie sa konajú už pod hlavným názvom *MUSAEUM HUNGARICUM*. Konferencie s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR organizuje Muzeologická spoločnosť na Matúšovej zemi so sídlom v Boldogu, Trnavský samosprávny kraj, Vlastivedné múzeum v Galante a Fórum inštitút pre výskum menšín v Šamoríne. Gestorkou konferencií je riaditeľka Muzeologickej spoločnosti na Matúšovej zemi PhDr. Izabela Danterová.

Znova presne po roku, 28. októbra 2010, sa uskutočnila v poradí už ôsma konferencia *MUSAEUM HUNGARICUM VII – Hmotné pamiatky maďarského etnika na Slovensku a ich múzejná dokumentácia*. Konferenciu už tradične otvoril László Végh, riaditeľ Fórum inštitútu pre výskum menšín v Šamoríne, Jozef Keppert, riaditeľ Vlastivedného múzea v Galante, a etnologička tohto múzea Izabela Danterová.

Konferencie sa zúčastnili odborní pracovníci z viacerých múzeí, vysokých škôl a vedeckých ústavov zo Slovenska i z Maďarska. S referátmi vystúpili bádatelia z Bratislavy, Dunajskej Stredy, Komárna, Košíc, Lučenca, Nových Zámkov, Prešova, Rimavskej Soboty, Senca a z maďarského mesta Győr. Niektoré prednášky odzneli v maďarskom, iné zas v slovenskom jazyku. Z tradičnej desiatky prednášok sa dve týkali archeologickej tematiky.

Člen našej spoločnosti, Mgr. András Csuthy z Podunajského múzea v Komárne, predniesol prednášku s názvom

Možnosti archeologického bádania v Podunajskom múzeu v Komárne (Régészeti kilátások a komáromi Duna Menti Múzeumban). Vo svojom referáte sa zaoberal odbornými možnosťami mladého archeológa v múzeu, ktorému dnešné nepriaznivé obdobie nedovoľuje, aby múzeum viedlo vlastné výskumy na obohacovanie archeologickej zbierky. Uviedol rozličné nejasnosti zistené počas revízie archeologickej zbierky, napríklad v topografii lokalít, a neuvedenie niektorých nálezov v odbornej literatúre. Autor sa v príspevku venoval aj problematike konzervácie nálezov a rekonštrukcie keramických nádob, ale tiež archívnemu výskumu (uviedol, že v miestnom archíve sú rôzne kultúrnohistorické dokumenty, napríklad list Flóra F. Rómera atď.). Na príklade vyriešenia problému II. nálezu mincí zo Žabokriek nad Nitrou, ktorý nebol v slovenskej numizmatickej literatúre evidovaný, A. Csuthy ukázal, že aj archívny výskum môže mať praktické výsledky pri riešení archeologických záhad. Vo svojom vystúpení spomenul aj ďalšie aktivity múzea – zbery, kontakty s kolegami; ale aj problémy, ku ktorým patrí aj slabšie financovanie odbornej knižnice múzea, ktoré sa pokúša vypomôcť si zatiaľ netradičnými prostriedkami (digitalizácia publikácií).

Mgr. Eszter Kováčsová, pracovníčka Múzea Jána Thaina v Nových Zámkoch vo svojom príspevku predstavila Medzinárodný projekt Poklady bez hraníc (Kincsek határok nélkül nemzetközi projekt). V rokoch 2009 a 2010 vznikol zaujímavý medzinárodný projekt „Poklady bez hraníc – Kincsek határok nélkül“, realizovaný v rámci Programu cezhraničnej spolupráce MR-SR 2007 – 2013, financovaný Európskym fondom regionálneho rozvoja. Do projektu sa zapojili tri maďarské (MNM – Mátyás Király Múzeum Visegrád; Duna Múzeum – Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum Esztergom; Xántus János Múzeum Győr) a dve slovenské múzeá (Múzeum Jána Thaina v Nových Zámkoch; Tekovské múzeum v Leviciach). Cieľom projektu je vybudovať sieť partnerskej spolupráce medzi slovenskými a maďarskými múzeami. V rámci projektu sa uskutočnila úvodná i záverečná konferencia a medzitým štyri putovné výstavy s historickou a archeologickou tematikou. Výstava „Hrad na brehu Dunaja, na vrchole hrôzostrašného brala ...“ prezentovala Visegrad pod nadvládou Osmanskej ríše v 16. – 17. storočí a výsledky archeologických výskumov hradu Visegrad a okolia. V Esztergome sa uskutočnila výstava „Rieka, ktorá živí a spája – Dunaj“ a v Nových Zámkoch výstava „Ospevujem zbraň i rytiera“. Výstava „Život na obidvoch stranách hranice“ v Győri netradičnou interaktívnou formou prezentovala život obyvateľov rímskeho pohraničia a príslušného germánskeho územia.

Napoludnie, v prestávke rokovania konferencie, PhDr. Izabela Danterová sprístupnila panelovú výstavu s názvom Hmotné pamiatky Maďarov v múzeách na Slovensku 2.

Textovú časť jednotlivých referátov mali účastníci konferencie k dispozícii aj v písomnej forme. Rozšírené prednášky z ôsmej a nasledujúcej deviatej konferencie budú publikované v konferenčnom zborníku MUSAEUM HUNGARICUM 4.

Ján Chovanec

ARCHOLÓGIA A VEREJNOSŤ

Slávnostné ukončenie výskumu v Cinobani

Vo štvrtok 29. júla 2010 sa v podvečerných hodinách konalo slávnostné ukončenie tretej sezóny systematického archeologického výskumu žiarového pohrebiska kultúrneho komplexu juhovýchodných popolnicových polí, ktorý sa uskutočňuje v obci Cinobaňa, okres Poltár. Podujatie bolo spojené s oslavou významného životného jubilea pána Mirka Peťka z Lovinobane, a preto sa konalo na záhrade oslávenca.

Pán Peťko ako jeden z objaviteľov uvedeného pohrebiska z mladšej doby bronzovej až staršej doby železnej sa zaslúžil nielen o oznámenie prvých nálezov, ale tiež ako nadšený, obetavý a múdry terénny robotník sa už po tri výskumné sezóny mimoriadne aktívne podieľa na jeho odkryvaní. Je pochopiteľné, že oslavy sa zúčastnili aj ďalší dvaja spoluobjavitelia lokality, Mirkovi priatelia – páni Pavol Kováčik z Lovinobane a Jaroslav Kliment z Ružinej. Okrem nich boli prítomní nielen pracovníci Archeologického ústavu SAV v Nitre, ktorí výskum vedú, respektíve sa podieľajú na jeho realizácii, ale aj celý rad ďalších osôb, ktorí na výskume pracujú, alebo pracovali v predchádzajúcich etapách. Na tomto mieste uvedieme aspoň maďarskú kolegyniu Szilviu Gubu, ktorá obdobnú problematiku juhovýchodných popolnicových polí rieši v susednom Maďarsku a na výskume v Cinobani sa od prvej sezóny aj aktívne podieľa, docentku Jaroslavu Pavelkovú z Prahy, ktorá realizuje antropologické analýzy objavených kremačných zvyškov, a profesora Pavla Žiga, riaditeľa Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave, ktorý ako rodák z tohto regiónu s veľkým záujmom sleduje terénny výskum nekropoly.

Mirko Peťko ako čerstvý šesťdesiatnik (foto: V. Mitáš)

V úvodnej gratulácii poďakoval profesor Václav Furmánek jubilantovi za jeho prínos nielen pre informácie o lokalite, ale aj pre jeho archeologické objavy v širšom okolí Lovinobane. Vyzdvihol neutíchajúci entuziazmus jubilanta počas trvania terénnych prác. Ďalej stručne oboznámil s doterajšími výsledkami výskumu, ako aj s popularizáciou náleziska a vedeckou prezentáciou tejto lokality z obdobia mladšieho praveku tak na Slovensku, ako aj v zahraničí.

Ad multos annos, milý Mirko!

Václav Furmánek – Vladimír Mitáš

Klaster pohraničných hradov

Zástupcovia troch občianskych združení a troch slovenských obcí uzatvorili 30. augusta 2010 zmluvu o založení záujmového združenia s názvom Klaster pohraničných hradov a súčasne schválili aj stanovky združenia. Zakladateľmi sú občianske združenia Fundament z Rimavskej Soboty (predseda Š. Hajdú), Oppidum Fileck z Fiľakova (predsedníčka Ing. arch. E. Anderková), Arx Paris z Trebišova (predseda PhDr. J. Chovanec, PhD.) a obce Šiatorská Bukovinka (starosta J. Badinka), Slanec (starosta L. Harda) a Veľký Kamenec (starosta A. Nagy).

Hrad Parič v trebišovskom parku (foto: J. Chovanec).

Hlavnou náplňou činnosti Klastra pohraničných hradov je koordinácia spolupráce medzi členmi združenia, obcami, štátnymi orgánmi a inštitúciami, múzeami, pamiatkovými úradmi, vedeckými ústavmi a vysokými školami, ale aj zariadeniami pôsobiacimi v oblasti cestovného ruchu. Klaster pohraničných hradov bude koordinovať spoluprácu pri tvorbe projektov zameraných na vedecký výskum, konzerváciu, rekonštrukciu, ochranu, nové využitie a propagáciu hradov južného Slovenska s cieľom zvýšenia cestovného ruchu v tejto oblasti. Združenie bude mať pôsobnosť na území historického Hontu, Novohradu, Gemera – Malohontu, Abova a Zemplína.

Najvyšším orgánom Klastra pohraničných hradov je Zbor zástupcov, zložený z členov združenia. Prvým predsedom Zboru zástupcov sa stal Mgr. Attila Agócs a sídlom združenia je Fiľakovo, Podhradská ul. č. 14.

Obvodný úrad v Banskej Bystrici zapísal 16. septembra 2010 Klaster pohraničných hradov do registra záujmových združení právnických osôb. Vstup troch miest – Trebišova, Fiľakova a Tornale – už podporili uzneseniami mestské

zastupiteľstvá. Za členov združenia budú tieto mestá prijaté na prvom valnom zhromaždení v novembri tohto roku.

Ján Chovanec

Noc výskumníka 2010 v Košiciach

Akcia, ktorej hlavnou úlohou je popularizácia vedy pre širokú verejnosť, sa v Košiciach, tak ako v ostatných krajinách Európskej únie uskutočnila v piatok 24. septembra 2010. Na Slovensku boli jej organizátormi Slovenská organizácia pre výskumné a vývojové aktivity (SOVVA), portál EurAktiv.sk a Slovenská akadémia vied. Projekt zameraný na propagáciu vedy a vedeckých pracovníkov sa konal s finančnou podporou 7. rámcového programu Európskej komisie pre výskum a technický rozvoj. Po dobrých skúsenostiach z Bratislavy, kde sa vlani rovnako ako v tomto roku vedecká show uskutočnila v obchodnom centre AVION, aj v Košiciach ju usporiadali na mieste, kde sa koncom týždňa schádza väčšie

Prezentácia výsledkov Archeologického ústavu (foto: A. Marková).

množstvo ľudí. Výber padol na známe obchodné centrum OPTIMA a priestory multikina CINEMAX. Akciu organizačne zabezpečovali pracovníci Ústavu experimentálnej fyziky a podieľali sa na nej všetky ústavy a pracoviská SAV v Košiciach. Každý ústav mal pridelený stôl, panely na vývesky a vitríny. V priestoroch multikina boli prednášky a besedy s vedeckými pracovníkmi. Najväčší záujem sa sústredil na vitrínu s vystaveným meteoritom, ktorý spadol 2. februára neďaleko Košíc. V tomto roku sa Noci výskumníka po prvýkrát zúčastnili aj pracovníci košickej pobočky Archeologického ústavu SAV. Prezentovali sa výveskami o výsledkoch archeologického výskumu v historickom centre Košíc, ukázkami virtuálnej rekonštrukcie stredovekých stavieb, archeologickými nálezmi z praveku a zo stredoveku a účasťou na besede so stredoškolskými študentmi. Všetkých účastníkov Noci výskumníka 2010 spájala dobrá nálada a jednotné trička s logom akcie.

Elena Miroššayová

Hanušovské múzeum popularizuje archeológiu

Vlastivedné múzeum v Hanušovciach pokračuje vo svojich aktivitách zameraných na popularizáciu archeológie aj v r. 2010. Vďaka úspešnému projektu Od Nížiny po Poloniny (NPOA/2009/01/05 podprojektu blokového grantu Nórskeho finančného mechanizmu SK 0056 „Otvárame dvere pre nové možnosti spolupráce“) mohli pracovníci múzea navštíviť s cyklami prednášok o prírode a dejinách Zemplína 8 škôl v regiónoch Michalovce, Snina, Sobrance a Trebišov. Jeden z cyklov bol venovaný téme archeologických pamiatok na Zemplíne. Projekt tiež umožnil návštevy oslovených škôl v múzeu, vytvorila sa rovnomená výstava, séria troch malých publikácií o prírode a histórii Zemplína.

Svoje miesto v týchto publikáciách a na výstave majú aj archeologické pamiatky. Učiteľom a pracovníkom múzei bola v rámci projektu určená odborná konferencia na tému Múzeum a škola, z ktorej sa pripravuje publikačný výstup, a širokej verejnosti archeofestival na hrade Čičva (obec Sedliská). Najmä podujatia ako bol archeofestival pomáhajú mládeži i ostatným záujemcom priblížiť dejiny regiónu ich „oživením“ na mieste s génium loci. Čičviarsky hradný vrch v katastri obce Sedliská je významnou archeologickou lokalitou s polykultúrnym osídlením (neolit, mladšia doba bronzová, mladšia doba železná, slovanské obdobie a stredovek/novovek). Všetky obdobia boli znázornené scénickým prevedení

Záber z archeofestivalu (foto: M. Kotorová-Jenčová).

s komentárom, čo bezpochyby malo na návštevníkov silnejší vplyv ako siahodlhé prednášky. Jediné – zato podstatné negatívum archeofestivalu (bolo to už tretie múzejné podujatie takéhoto typu, zamerané na popularizáciu poznatkov archeológie a histórie) prinieslo veľmi nepriaznivé počasie. Napriek celodennému dažďu sa však odhaduje, že na Čičvu sa so zviaťami dejinami prišlo zoznamiť asi 300 – 500 návštevníkov.

Mária Kotorová-Jenčová

Z ČINNOSTI MÚZEÍ

Archeologické výstavy v Trebišove 2004 – 2010

V roku 2003 bol v časopise Informátor SAS uverejnený príspevok o archeologických výstavách, ktoré sa v Trebišove uskutočnili v priebehu posledných troch decénií 20. storočia a prvých troch rokov nového tisícročia (J. Chovanec: Archeologické výstavy v Trebišove 1973 – 2003. Informátor Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV. XIV/1, 2003, 15 – 18). V priebehu 33 rokov ich bolo spolu 28. A keďže už končí prvé decénium 21. storočia, domnievam sa, že je celkom vhodné poučovať čitateľov tohto časopisu o ďalších archeologických výstavných počinoch v Trebišove.

29. archeologická výstava *Emericus Perényi et Monasterium Beatae Mariae Virginis de Terebes* (autor J. Chovanec) pri príležitosti 500. výročia založenia a konfirmácie pavlinskeho Kláštora Blahoslavenej Panny Márie v Trebišove bola slávnostnou vernisážou otvorená 4. decembra 2003 v andrášiovskom kaštieli. Vlastivedné múzeum

Výstava Emericus Perényi ... (foto: J. Chovanec).

výstavu pripravilo v spolupráci s Arx Paris, spolkom na ochranu kultúrnych pamiatok v Trebišove. Súčasťou výstavy bol i odborný seminár. Po vernisáži sa v rímskokatolíckom Kostole Návštevy Panny Márie konala svätá omša za spásu duší cirkevných hodnostárov a donátorov kostola i kláštora, ktorých telesné ostatky sú uložené v kostolných a kláštorných kryptách i na verejných cintorínoch. Dniéria výstavy sa uskutočnila v posledný februárový deň roku 2004.

Výstavu *Archeologické pamiatky Zemplína* pripravil J. Chovanec k Zjazdu slovenských archeológov, ktorý sa uskutočnil 25. – 26. 4. 2006 v Trebišove. Výstava trvala viac než pol roka, až do októbrového medzinárodného kolokvia *Hlinené nádoby 1000 – 1700*, ktoré sa konalo 18. – 20. 10. 2006. Autor

v desiatich chronologicky zoradených výstavných celkoch prezentoval pamiatky z viacerých archeologických lokalít južnej časti slovenského Zemplína (Borša, Malá Bara, Trebišov, Somotor, Veľké Ozorovce, Zemplínska Teplica, Zemplínske Hradište).

Pri príležitosti spomínaného medzinárodného kolokvia *Hlinené nádoby 1000 – 1700* jeho gestor pripravil i výstavku *Metalurgická pec a hrnčiarske stredisko z 13. – 14. storočia v Trebišove*. Boli na nej prezentované stredoveké železné predmety a hlinené nádoby, ktoré v rokoch 1979 – 1980 pri záchranej archeologickej akcii v strede Trebišova objavil a zrekonštruoval J. Chovanec.

Vo Vlastivednom múzeu v Trebišove sa občas konajú i „eklektické“ výstavy. Jednou z nich bola v roku 2007 i výstava s názvom *Čo skrývajú depozitáre múzea? V archeologickej časti výstavy boli vo dvoch vitrínach pamiatky z prvého archeologického výskumu Bela Pollu na birituálnom pohrebisku otomanskej kultúry zo staršej doby bronzovej v Strede nad Bodrogom v roku 1955 – Prvý archeologický výskum Bela Bollu*.

Výstavu *Archeologické pamiatky Medzibodrožia* v roku 2007 pripravilo pre Kultúrne centrum Medzibodrožia a Použitia v Kráľovskom Chlmci Vlastivedné múzeum v Trebišove, Východoslovenské múzeum v Košiciach a AÚ SAV-VPS v Košiciach. Vlastivedné múzeum v Trebišove pripravilo výstavné celky *Nádoby gávskej kultúry z Kráľovského Chlmca; Sídliisko gávskej kultúry na Somotorskej hore; Renesančné kachlice z rodného kaštiel'a Františka II. Rákócziho v Borši*.

Ďalšou „eklektickou“ výstavou boli *Perly depozitárov (45 rokov akvizičnej práce VM v Trebišove)* v roku 2008. J. Chovanec do archeologickej časti výstavy zaradil tri výstavné celky – *Bukovohorské sídlisko v Zemplínskom Hradišti; Hiňov – tiszapolgárske a badenské sídlisko, slovanská osada; Somotor – výšinné sídlisko z doby bronzovej*.

Trebissow antiqua je ostatnou, 35. archeologickou výstavou, sprístupnenou 7. novembra 2010. Vlastivedné múzeum výstavu pripravilo v spolupráci so spolkom Arx Paris. Jej autor J. Chovanec v desiatich výstavných celkoch načrtnol dejiny mesta od praveku po súčasnosť: 1. Tisícročia pred Kristom; 2. Od Dákov po Slovanov; 3. Trebišov šľachtica Andronika; 4. Paričovský Kostol sv. Ducha; 5. Hrad Parič; 6. Pavlínsky Kláštor blahoslavenej Panny Márie; 7. Rímskokatolícky Kostol Návštevy Panny Márie; 8. Gréckokatolícky Chrám Nanebovzatia Panny Márie v Trebišove; 9. Šľachta a trebišovské kaštiele v 18. – 20. storočí; 10. Trebišov 20 rokov pred a 20 rokov po Nedokončenej revolúcii 1989 ...

Gávská nádoba zo Somotora na výstave *Archeologické pamiatky Zemplína* (foto: J. Chovanec).

Ján Chovanec

Múzeum v Hanušovciach ponúka archeologické pamiatky v novej expozícii

Vlastivedné múzeum v Hanušovciach n.T. vďaka podpore grantového systému Ministerstva kultúry SR sprístupnilo novú expozíciu História vranovského regiónu, v rámci ktorej sú dve výstavné sály venované najstarším pamiatkam, teda archeologickým nálezom. Expozícia je koncipovaná na chronologickom princípe, návštevník prechádza postupne od paleolitu po novovek. V úvodnej časti sa môže zoznámiť s chronologickým prehľadom, pričom sú jednotlivé obdobia farebne odlišené a taká istá farebnosť je použitá aj na paneloch príslušných období. Paleolit prezentuje súbor industrie z Banského a časť bohatých, najmä mladopaleolitických nálezov zo zberov Petra Zubku z povodia strednej Ondavy. Neolit je dokumentovaný predovšetkým nálezmi zo sídliska kultúry s východnou lineárnou keramikou zo Sečovskej Polianky, eneolit skromnými keramickými exponátmi a početnejšími kamennými artefaktmi kultúry východoslovenských mohýl. Najbohatšie je zastúpená doba bronzová pamiatkami gávskej kultúry, vystavenými v piatich vitrínach. Nájde tu najmä materiál zo Sedlísk a z Vlače. Miestnosť uzatvárajú pamiatky z doby železnej, kde dominujú fragmenty laténskej keramiky a zuhoľnatené obilie zo Sedlísk.

Súbor keramiky zo Stropkova (foto: M. Kotorová-Jenčová).

s pamiatkami z pohrebiska przeworskej kultúry z Kvakoviec-Dobrej, s početnými, žiaľ zväčša fragmentárnymi dokladmi slovanského osídlenia a so stredovekými pamiatkami z medzianskeho hrádka. Novovek reprezentuje bohatý súbor keramiky z mestského hradu v Stropkove exponovaný v kóji imitujúcej kuchynský a obývací priestor. V centrálnej časti sú vystavené dva poklady strieborných mincí – zo Sečovskej Polianky (17. stor.) a zo Žalobína (15. – 17. stor.).

Vitríny s pevnou zadnou časťou doplnené panelmi umožňujú dobrý prístup návštevníka k exponátom. Na paneloch a na pevnej časti vitrín je grafická dokumentácia, kresby postáv s vyznačením predmetov, ktoré možno vidieť v origináli, prípadne zväčšená fotodokumentácia vystavovaných exponátov malých rozmerov.

Archeologická časť historickej expozície hanušovského múzea je rozsahom nevelkou, ale zato prehľadnou a obsažnou prezentácia toho, čo archeologický výskum doteraz o regióne strednej Tople a Ondavy môže povedať. Je doplnená edukatívnymi pomôckami v podobe makiet znázorňujúcich vznik kultúrnych vrstiev a objektov.

Mária Kotorová-Jenčová

SPOMÍNAME... TROCHU INAK

Čierna nad Tisou 1946 – 2011

Mesto Čierna nad Tisou v juhovýchodnom cípe republiky patrí k najmladším sídlam na Slovensku. Jeho počiatky siahajú do roku 1946, keď sa na základe vládného uznesenia v chotári obce Čierna začala budovať železničná prekládková stanica na výmenu tovarov medzi ČSR a ZSSR. V nadchádzajúcom roku 2011 si tak miestni občania pripomenú 65. výročie vzniku mesta. A paradoxne – mnohí z obyvateľov sú starší, než ich bydlisko.

Všetky archeologické pamiatky z Čiernej nad Tisou sa vlastne našli na pôvodnom území chotára obce Čierna (Chovanec 2004). V roku 1951 Prehistorický ústav Karlovy university v Prahe pod vedením B. Soudského realizoval archeologický výskum na stavbe Trate družby v úseku medzi Košicami a Čiernou nad Tisou. Pri rozkopávaní návršia Pesehegy sa v hĺbke 1,5 m narazilo na niekoľko nádob, z nich dve boli celé. Väčšia hrncovitá nádoba tehlovočervenej farby s drsným povrchom má pod okrajom štyri výčnelky; menšia, deformovaná, má dve ušká. Pravdepodobne pochádzajú zo žiarového hrobu gávskej kultúry z mladšej doby bronzovej (Soudský – Břeň 1954).

Na pieskovej dune Nagyrétidomb sa zistila kultúrna vrstva s väčším ohniskom. Ku gávskej kultúre možno zaradiť aj z hliny vypálené oválne placky, ktoré sa používali na rýchlejšie vyhriatie ohniska (Pastor 1952).

Keď pražskí študenti začiatkom 50. rokov 20. storočia vykonávali archeologický výskum na stavbe Trate družby, najvýznamnejší archeologický nález z Čiernej nad Tisou bol už niekoľko rokov známy. Pri zemných prácach na stavbe nákladnej železničnej stanice sa v roku 1947 našla zadná časť bronzového panciera. V roku 1948 sa pancier dostal do Archeologického ústavu SAV v Nitre. Až po ďalších 18 rokoch ho vedecky zhodnotil B. Novotný. Podľa starých údajov sa spolu našlo aj väčšie množstvo črepov, ktoré sa však nepodarilo zachrániť. Nálezy údajne pochádzajú z malej vyvýšeniny a boli v hĺbke asi 2 m. Najskôr sa teda našli v mohyle. Chrbtová časť zvonovitého panciera je vytepaná z bronzového plechu. Pancier je 41 cm vysoký a 46 cm široký. Tenký bronzový plech má len 0,5 – 1 mm. Na ľavom boku sa zachovali štyri kužeľovité nity, ktoré pôvodne napevno spájali prednú a zadnú časť panciera. Pancier z Čiernej nad Tisou má vytepávané plastické rebrá a jeho spodný okraj je zvonovito vyhnutý. Prvé bronzové panciere v Európe majú pôvod v oblasti mykénskej kultúry a zhotovili ich v 15. storočí pred Kr. Nález z Dendry dokazuje, že táto ochranná zbroj v egejskej oblasti prinajmenej o niekoľko storočí predchádza výskytu prvých bronzových pancierov v Podunajsku. Aj keď miestom genézy pancierov bola egejská oblasť, B. Novotný existenciu podobných dielni predvídal aj v strednom Podunajsku. Doposiaľ sa na Slovensku našli tri panciere – prvý je z ojedinelého nálezu v Čiernej nad Tisou, druhý z hromadného nálezu bronzových predmetov z Ducového pri Piešťanoch a tretí sa našiel pri výskume náčelníckej mohyly v Čake (Novotný 1966). Všetky patria k východoalpsko-karpatskej skupine. Ich vznik bol podmienený existenciou obdobnej mykénskej výzbroje, predstavovali však samostatný výrobný a kultúrny okruh (Furmánek – Veliačik – Vladár 1991). Bronzový pancier z Čiernej nad Tisou patrí k najstarším v strednej Európe. Pochádza z 12. storočia pred Kr., z prostredia gávskej kultúry v staršom období popolnicových polí mladšej doby bronzovej (Novotná 1970; Paulík 1970). Panciere mali uchrániť ich nositeľov pred poranením či definitívnymi ranami. Nepatrili však k bežnému vojenskému výstroju. Ich zriedkavý výskyt napovedá, že boli výsadou nobility. Nosili ich iba význační členovia spoločnosti – vojenský náčelníci. Zdá sa však, že panciere boli možno viac vonkajším výrazom ich postavenia a moci, než skutočnou záštitou v boji (Novotná 1994).

Bronzový pancier z Čiernej nad Tisou prvý raz podrobnejšie predstavil profesor B. Novotný v roku 1966. Po ďalších dvadsiatich rokoch sa vďaka tomuto nálezu Čierna nad Tisou pod vlastným heslom dostala aj do Encyklopédie archeológie (Novotný a kol. 1986).

V roku 1951 sa Čierna nad Tisou dostala do zoznamu lokalít s nomádskymi pohrebiskami. Vo vzdialenosti asi 200 m východne od vtedajšej obce sa rozprestierala väčšia piesková duna s priemerom približne 100 m. Na kopci nazývanom Nagyrétidomb robotníci pri zemných prácach narazili na niekoľko hrobov jazdcov z 10. storočia. Hroby, hlboké 50 – 60 cm, boli orientované v smere východ-západ; stopy po drevených rakvách sa nezistili. Vo viacerých hroboch sa pri nohách jazdca našla konská lebka. Pohrebisko v Čiernej nad Tisou možno pripísať starým Maďarom, ktorí do hrobu dávali jazdecký výstroj a zbrane, ale aj hlavu a spodné časti konských nôh; ostatné časti koňa zjedli pozostalí na pohrebnej hostine. Z výbavy hrobov sa podarilo zachrániť jednosečnú zakrivenú jazdeckú šabl'u, dvojsečný rovný meč, sedem strmeňov, tri zubadlá, sedem striel, celú nádobu, nádobu v črepoch a torzo nádoby zdobenej vlnovkami (Pastor 1952). 77,5 cm dlhá staromaďarská šabl'a so zakrivenou rukoväťou je na konci hrotu dvojsečná. J. Pastor na základe tejto skutočnosti usúdil, že vznikla už pod vplyvom bojov v Karpatskej kotline. Bola vyhovujúca proti dvojsečným mečom a mohli ju užívať i ako bodnú zbraň. Dvojsečný rovný meč má už európsky pôvod a Maďari ho podľa všetkého získali na svojich vojnových výpravách v strednej Európe. Je 95 cm dlhý, šírka čepele pri priečke je 6 cm. Rukoväť meča je ukončená polkruhovitou hlavicou. Vo výzbroji staromaďarských bojovníkov bol aj luk a šípy. Z hrobov v Čiernej nad Tisou sa podarilo zachrániť dve vidlicovité, päť lopatkovitých striel a dve železné súčasti tulca, v ktorom sa nosili šípy. Ku konskému postroju patria okrúhle alebo trojuholníkovité strmene s jednoduchými uškami a rozšírenými stupadlami. Dva strmene s rovnými stupadlami sú zdobené jemným strieborným kovaním. Dva menšie strmene pochádzajú najskôr zo ženského hrobu. Dve zubadlá majú na koncoch kruhy, tretie má priame tyčinkovité postranice. Keramický materiál nie je bohatý. Keď koncom 9. storočia do Karpatskej kotliny prenikli staromaďarské družiny, slovanské tvary nádob prežívali naďalej. Z východu však Maďari doniesli aj iné formy keramiky. Príkladom je masívna nádoba s dvoma uškami na pleciach a s úzkym, plastickými lištami zosilneným hrdlom; vysoká je 16,5 cm, vonkajší priemer ústia dosahuje 8 cm. Takýto tvar nádob so zúženým hrdlom je prispôbostený potrebám kočovníkov; ušká slúžili na zavesenie počas dlhých pochodov na koňoch. Na základe počtu zachránených strmeňov robotníci na kopci Nagyrétidomb porušili asi 5 – 6 hrobov zo začiatku 10. storočia. V štúdiu o stredovekých zbraniach a rytierskom výstroji z územia Slovenska sa nálezom z Čiernej nad Tisou venoval aj profesor A. Ruttkay (Ruttkay 1975; 1976).

Ján Chovanec

LITERATÚRA:

- CHOVANEK, J.: Čierna nad Tisou. In: Archeologické dedičstvo Zemplína – Pravek až včasný stredovek. Michalovce 2004, s. 441 – 443.
- FURMÁNEK, V. – VELIAČIK, L. – VLADÁR, J.: Slovensko v dobe bronzovej. Bratislava 1991.
- NOVOTNÁ, M.: Die Bronzefunde in der Slowakei. Spätbronzezeit. Bratislava 1970.

- NOVOTNÁ, M.: Svedectvá predkov. Martin 1994.
- NOVOTNÝ, B.: Ein Panzerfund aus Čierna nad Tisou. In: Sborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. XVII. Musaica. VI. Bratislava 1966, s. 27 – 34.
- NOVOTNÝ, B. A KOL.: Encyklopédia archeológie. Bratislava 1986.
- PASTOR, J.: Jazdecké hroby v Čiernej nad Tisou. Archeologické rozhledy IV/6, 1952, s. 485 – 487, 500 – 501.
- PAULÍK, J.: Panzer der jüngeren Bronzezeit aus der Slowakei. Bericht der Römisch-Germanischen Kommission 49, 1968, s. 41 – 61.
- RUTTKAY, A.: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (I). Slovenská archeológia XXIII/1, 1975, s. 119 – 216.
- RUTTKAY, A.: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (II). Slovenská archeológia XXIV/2, 1976, s. 245 – 395.
- SOUDSKÝ, B. – BŘEŇ, J.: Archeologický průzkum Trati družby Košice – Čierna nad Tisou v r. 1951. Archeologické rozhledy VI/4, 1954, s. 463 – 464, 478 – 490.

Poklad zbojnického náčelníka

Okolo Píšťan vře země klokotem. Plyny nenechávej! pudy odpočinout, tvoří v ní bahnitou kaši. Jakoby země chtěla něco povídat, něco prozradit, a vynést na povrch. Tak je tomu již po staletí. A země neustává, stále vře a vře. Così rozpráví, čemu nemohou cizinci ani domácí porozumět. Chce snad povědět, že v dávné době bylo tu zničeno mnoho lidí, že tu bylo mnoho bolesti? Chce snad říci, že okolní hrady byly často dějištěm nelidských událostí? Kamenný praný? proti kostelu jistě nesloužil tu za ozdobu. Nápis na mém hlásá: „Nevolám žádného, přijímám každého!“ Kdož ví, kolik lidí pocítilo jeho kamenný chlad! V tomto prostředí žil asi r. 1730 největší bandita své doby. Byl to Robin Ladislav Hood, zvláštní osobnost. Dobrodinec chudých, záštita nemajetných, postrach bohatých. Bral všecko, co viděl jeho zrak. Drancoval, plnil, vraždil a podpaloval. Celé okolí bylo jeho revírem. A potom rozdával zlato, peníze a klenoty těm, kdo zlata, peněz a klenotu neměli. Ze všech konců přicházeli k němu chudí, nouzí trpící a Robin dával, co měl, co jiným, bohatým, pobral. Tak vypravuje legenda.

Těžko dnes zjistit, zda byl zbojnický náčelník takovým dobrodincem, jak ho pověst líčí. Našla se listina, zaprášená, zažloutlá, a v ní bylo napsáno: „Velký náčelník všecko nerozdal, nemel k tomu času. Mnoho zakopal...“ A listina udává přesný popis místa, kde se nalézá zbojníkův poklad.

V době říditelných vzducholodi, letadel a radia je zpráva o zakopaném poklade opět oživená, nese se od úst k ústům. Dostala se i k sluchu Američanky pani Mally Wilde de Villa-real, která se zdržuje právě v Píšťanech a je resolutní i podnikavou ženou a má už pěkné zkušenosti ve vykopávání pokladu. Podnikla v Japonsku a v Austrálii vykopávky, objevila tam staré, cenné památky. O pokladech se dovídá podivuhodným způsobem.

Jaký div, že ji zaujal i poklad u Píšťan. Získala rychle společnost, v Praze kutací právo, najala dělníky, zmobilizovala proutkaře, a když proutky v rukou vyvoleného ukázaly místo, začalo se kopat.

Kopání mělo dobrý výsledek. V blízkosti pravěkých stromu objevily se otvory, přikryté kamením, jinde tvrdou zemí. Mají šířku asi 45 cm, aby se mohli do nich vniknout a otvory vedou do místnosti, asi 3 m široké a rovněž tak dlouhé. Kdo upravil místnost, proč tak tajemně ji zřídil, k čemu sloužila, dosud se nezjistilo. Dělníci našli staré mince, nádoby a kostry. Často bylo těžko je udržet při práci, když přišli na starý slovenský hřbitov, protože jsou pobožní a bohabojní a nechtějí rušit klid mrtvých. Práce pokračuje a Mally Waldová prohlásila rozhodně, že poklad najde.

1. První úspěch, dělníci našli staré mince, nádoby a kostry. — 2. Otvory pod zemí vedou do místnosti, asi 3 m široké a rovněž tak dlouhé. — 3. Mrs Mally Wilde de Villareal ve společnosti novinářů. — 4. Pravěký slovenský hřbitov v Koplotovcích u Píšťan, kde se prováděly vykopávky. — (Foto Kraus, Píšťany.)

Artur Krauss (prevzatý materiál)

V roku 2010 si pripomíname životné jubileá našich členov

80 rokov

Anton Semeš

75 rokov

PhDr. Eva Kolníková, DrSc., PhDr. Mária Lamiová-Schmiedlová, Csc., doc. PhDr. Juraj Pavúk, DrSc.

70 rokov

Anton Hrebík

65 rokov

Ing. František Elias, CSc.

60 rokov

prof. PhDr. Jozef Bátora, DrSc., PhDr. Peter Baxa, PhDr. Klára Fűryová, Jana Jaššová, ThMgr. Ignác Juruš, PhDr. Ondrej Ožďáni, CSc., RNDr. Ján Tirpák, CSc.

Jubilantom srdečne blahoželáme!

OPUSTILI NAŠE RADY

Za Jurajom Macákom

18. apríla 2010 v Diecéznom kňazskom centre vo Veľkom Šariši dotýklo srdce človeka, rímskokatolíckeho kňaza, archeologického nadšenca, člena SAS, titulárneho kanonika Juraja Macáka. Odišiel v pozhnanom veku 101 rokov. Tento muž malej postavy a veľkých ideálov obetoval množstvo svojho času, energie a nadšenia archeológii, ktorá sa popri službe Bohu a ľuďom stala náplňou jeho bohatého života. Ako spolupracovník a priateľ prof. V. Budinského-Kričku sa zaslúžil o početné archeologické objavy na východnom Slovensku, najmä vo Vranovskom okrese.

Juraj Macák sa narodil 11. apríla 1909 v Myslave. Po kňazskej vysviacke v r. 1935 pôsobil vo farnostiach Trebišov, Košice, Prešov, Kamenica nad Cirochou, Šarišské Dravce, Michalok. V päťdesiatych rokoch 20. stor. bol štátnou mocou väznený a pracoval vo výrobe. V Ilave, v jednom zo siedmich väzení, ktorými prešiel, sa Juraj Macák zoznámil s prof. Vojtechom Budinským-Kričkom, čo predznamenovalo jeho vzťah k archeológii a budúcu archeologickú činnosť. Archeologickému prieskumu sa venoval najmä v Michalku, malej fare vo Vranovskom okrese, kde pôsobil celých 21 rokov až do odchodu do dôchodku. Jeseň života aktívne prežíval v Kapušanoch a v kňazskom dome vo Veľkom Šariši. Ani po odchode do dôchodku nezanevrel na archeologický prieskum. Ešte aj v nedávnej minulosti vykonával prospekciu v Kapušanoch i vo Veľkom Šariši. Juraj Macák mal mimoriadny dar na terénnu prospekciu. Zachytením desiatok archeologických lokalít v 70. rokoch 20. stor., z ktorých mnohé sú dnes už nenávratne zničené, sa nezmazateľne zapísal do dejín archeologického výskumu na východnom Slovensku, predovšetkým vo vranovskom regióne

Úzkou spolupracou s prof. Budinským-Kričkom sa jeho nálezy a objavy dostávali do povedomia odbornej verejnosti a vyvolali záujem o jednotlivé lokality. Pomohol objaviť polykulturné výšinné sídlisko v Sedliskách, neolitické sídlisko v Sečovskej Polianke, sídlisko z doby bronzovej v Nižnom Hrušove, slovanské sídliská v Skrabskom, Poši a v neposlednom rade v meste Vranov, bohatom na Macákom milované slovanské obdobie. S menom vdp. Macáka sa bude navždy spájať aj objav zaniknutého vranovského kostola, ktorého základové murivo sa vďaka jeho objavom skúmalo v nedávnom období, ale aj ďalších, takmer 40 lokalít z tohto regiónu.

Svojou činnosťou si Juraj Macák zaslúži uznanie aj v odborných kruhoch. Bol dlhoročným členom Slovenskej archeologickej spoločnosti. Pri príležitosti 100. narodenín udelila SAS ako prvému nositeľovi Cenu SAS. Za osobný prínos pri záchrane historických a kultúrnych hodnôt na území Prešovského kraja udelili Jurajovi Macákovi v r. 2009 Cenu Prešovského samosprávneho kraja.

Juraj Macák naplnil svoj život realizáciou princípov kresťanskej viery ako kňaz, milovaný veriacimi pre jeho ľudskosť, jednoduchosť a ochotu pomôcť, kde to bolo potrebné. Popritom, a vlastne súčinne s tým žil svoj sen lásky k národu a k jeho dejinám. Vždy sa hrdo hlásil k Slovenskej archeologickej spoločnosti a široká verejnosť v regiónoch, kde pôsobil, ho vždy vnímala ako archeológa. Dožil sa požehnaného veku, ktorý naplnil vrchovitou mierou. Pochovaný je v rodnej Myslave.

Nech odpočíva v pokoji.

Mária Kotorová-Jenčová

NOVÉ PUBLIKÁCIE

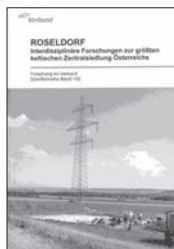

Maciej Karwowski, Eduard Droberjar (eds.) Archeologia Barbarzyńców 2008: powiązania i kontakty w świetle barbarzyńskim. Materiały z IV Protohistorycznej Konferencji. Sanok, 13-17 października 2008. Rzeszów 2009. 636 s., pevná väzba. ISBN 978-83-7667-026-3.

Táto objemná publikácia je ďalším zväzkom, v ktorom sa prezentujú výsledky veľmi navštevovaných konferencií o barbaroch. Jedným z dôvodov bohatej účasti je aj to, že do roka sa organizátorom podarilo vydať zborník. Medzinárodnú konferenciu organizačne zabezpečili Inštitút Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, Muzeum Historyczne w Sanoku, Katedra praktycznej a eksperymentalnej archeologii FF Uniwersytetu Hradec Králové a Archeologický ústav Akademie věd ČR Brno. Vydanie publikácie editorsky zastrešili hlavní organizátori Maciej Karwowski a Eduard Droberjar. Vyšla v edícii *Collectio Archaeologica Ressoviensis* ako Tomus XIII. Predchádzajúce zväzky Archeológie barbarov vyšli v roku 2006 v Prahe a 2007 v Českých Budějoviciach. Prácu recenzovali prof. Dr. Michael Erdreich a doc. Klára Kuzmová, CSc. Konferencia, ako aj výsledný zborník referátov, boli venované vzťahom a kontaktom v svete barbarov. Stretlo sa na nej vyše 90 odborníkov i študentov zaoberajúcich sa problematikou neskorej doby laténskej, dobou rímskou, sťahovaním národov a včasnოსlovenským obdobím z Poľska, Čiech, Ukrajiny a Slovenska. V zborníku je 34 príspevkov. Upozorním aspoň na tie, ktoré sú od slovenských autorov (v abecednom poradí). G. Březinová: Neskoro-laténske osídlenie Nitry a okolia; R. Čambal/M. Gregor/K. Harmadyová/E. Halášová/N. Hlavatá-Hudáčková: Dácka keramika z bratislavského oppida a Devína; E. Krekovič: Počiatky doby rímskej na Slovensku; V. Turčan: Zázemie rímskej stanice v Stupave; I. Bazovský: Doklady výroby spôn v naddunajskom barbariku; J. Ruttayová: Pohrebisko vo Veľkom Cetíne a nálezy z Ponitria v kontexte przeworskej kultúry; J. Beljak: Horská enkláva Germánov na strednom Pohroní; V. Varsík/P. Prohászka: Nové poznatky o osídlení Veľkého Žitného ostrova v dobe rímskej.

Práca je dostupná vo výpožičnom fonde Knižnice Archeologického ústavu SAV v Nitre.

Gertrúda Březinová

Veronika Holzer: Roseldorf. Interdisziplinäre Forschungen zur größten keltischen Zentralsiedlung Österreichs. KG. Roseldorf, MG. Sitzendorf an der Schmida. Forschung im Verbund. Band 102. Wien 2009. ISBN-10 3-9502188-4-X, ISBN-13 976-3-9502188-4-8, mäkká väzba, 335 s.

Táto publikácia je súhrnom informácií o veľmi významnom nálezisku Roseldorf z doby laténskej z Rakúska. Lokalita sa nachádza v blízkosti hraníc z Českom a Slovenskom. Bola známa už od 18. storočia vďaka nálezom drobných predmetov a mincí z drahých kovov. Projekt, ktorý je zameraný na skúmanie tohto keltského centrálného sídliska, vznikol v roku 1995 pod vedením Veroniky Holzer, archeologičky prehistorického oddelenia Naturhistorisches Museum vo Viedni. Dlhoročná práca v teréne, interdisciplinárna spolupráca s odborníkmi z iných vedných disciplín je práve zúročená v tejto publikácii, ktorá určite nie je poslednou. Samostatné kapitoly sú venované hlavne archeológii, numizmatike, archeozoológii, antropológii, geológii. Publikácia je doplnená farebnými prílohami a mapkami.

Práca je dostupná vo výpožičnom fonde Knižnice Archeologického ústavu SAV v Nitre.

Gertrúda Březinová

Ján Chovanec – Michal Chovanec: Štefan Dobó – Herkules kresťanov. Vlastivedné múzeum s podporou MK SR. Trebišov 2010. Formát A5, mäkká väzba, 12 strán + pohľadnica, tlač Final Trebišov.

Obec Ruská leží na východnom okraji Kapušianskych pláňav, len niekoľko sto metrov od súčasnej hranice s Ukrajinou. V strede dediny na miernej pieskovej vyvýšenine stojí dvojloďový Kostol Povýšenia sv. Kríža. Kostol pozostáva zo staršej neskorogotickej stavby z druhej polovice 16. storočia a z prístavby kostolnej lode a svätyne pred necelým storočím, v roku 1922. V rokoch

2006-2007 sa uskutočnil archeologický výskum v južnej, neskorogotickej časti kostola. Rekognoskáciou sa zistili aj základy pohrebnej kaplnky s kryptou v podzemí. Pod stavbou neskorogotického kostola sa odkryli kamenné základy pôvodne tehlového kostola z 2. polovice 13. storočia so štvorcovým presbytériom, obdĺžnikovou loďou a neskoršou prístavbou hranolovej veže.

Pred oltárom presbytéria neskorogotického kostola sa archeologickým výskumom zistilo päť hrobov zo 16. storočia, ktoré možno explicitne pričleniť šľachtickému rodu Dobóovcov. Potomkom význačnej rodiny strednej šľachty, ktorej rodokmeň možno skúmať až do hĺbín 13. storočia, bol aj Štefan Dobó, legendárny vojvodca, organizátor, úspešný obchodník a zaniatený budovateľ. Narodil okolo roku 1502 v Užskej stolici v obci Ruská. Po porážke Turkami v roku 1526 sa Dobó postavil na stranu Ferdinanda I. Panovník ho roku 1544 poveril vyberaním desiatku Egerského biskupstva na opevňovanie hradu. Po počiatočných nižších funkciách sa Dobó stal kapitánom Egerského hradu. Preslávil sa roku 1552, keď s posádkou vyše 2000 bojovníkov, poddaných a remeselníkov, medzi ktorými boli i ženy, po 38 dňovom neúprosnom boji ubránil hrad pred obrovskou, podľa tradície až osemdesiatitisícovou tureckou armádou.

Známy dobový bard a hudobník Lantos Sebestyén Tinódi udalosti z bojov už po niekoľkých dňoch spísal a správa o hrdinskej obrane Egerského hradu sa čoskoro rozšírila po celej Európe. Egerské víťazstvo vyzdvihlo Štefana Dobóa na historické javisko Európy, kde ho nazývali Herkulom kresťanov. Štefan Dobó zomrel roku 1572 na hrade v Serednie. Pochovali ho v jeho rodisku, v presbytériu kostola v Ruskej. Aj keď Štefanov syn František dal neskôr nad jeho hrob zhotoviť sarkofág z červeného mramoru, pravdepodobne v časoch náboženských nepokojov v 17. storočí sarkofág rozobrali. V sobotu 28. júna 2008 sa v Ruskej konala slávnosť uloženia telesných ostatkov baróna Štefana Dobóa a jeho manželky Sára Sulyokovej de Lekese do zreštaurovaného sarkofágu z červeného mramoru. Po 400 rokoch od jeho zhotovenia ...

Časť šperkov, šatových ozdôb a zlatom vyšívajúcich textílií z pohrebnej výbavy bola už reštaurovaná vďaka finančnému príspevku z grantového programu Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.

K pripravovanej výstave „Štefan Dobó – Herkules kresťanov“ Vlastivedné múzeum v Trebišove z príspevku MK SR vydalo aj sprievodcu s vloženou pohľadnicou. Jeho autormi sú J. Chovanec (text a fotografie) a M. Chovanec (design). Farebná publikácia textom i obrázkami poukazuje na výsledky archeologického výskumu, počítačovou vizualizáciou približuje architektonický vývoj kostola, a zobrazuje aj najvýznamnejšie zlaté a strieborné šperky, šatové ozdoby z zlatom pretkávané renesančné textílie.

Redakcia

Wolfgang Behringer: Kulturní dějiny klimatu od doby ledové po globální oteplování. Vydala Paseka. Praha – Litomyšl 2010, 402 strán.

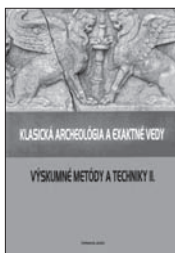
Český preklad objavnej publikácie prináša nielen zaujímavé čítanie, ale aj informácie, poznatky a úvahy, ktoré pomôžu komplexnejšiemu vnímaniu pravekého aj stredovekého obdobia. Klíma totiž hrala v dejinách, migračných pohyboch, vývoji osídlenia i demografických faktoroch dôležitejšiu úlohu, ako jej pri archeologických interpretáciách pripisujeme. Autor sleduje vývoj klímy od ľadovej doby po súčasnosť v celosvetovom meradle. Využíva pritom aktuálne vedecké poznatky, z ktorých mnohé budú pre nás nové nielen informačnou hodnotou, ale i samotnou metodikou a možnosťami, aké niektoré exaktné disciplíny ponúkajú. Napriek tomu, že stredoeurópskemu regiónu sa publikácia špeciálne nevenuje, čitateľ v nej nájde mnoho zaujímavých informácií, osvetľujúcich historické procesy aj v našom regióne z pohľadu klímy a vplyvu jej vývoja na zákonitosti dejín.

Vladimír Turčan

Tibor Kemenczei: Studien zu den Denkmälern skythisch geprägter Alföld Gruppe. Budapest 2009, ISBN 978-963-7061-63-9, 410 str.

Monografia je v poradí 12 publikáciou edície Inventaria Praehistorica Hungariae vydávanej Maďarským národným múzeom v Budapešti. Autor v nej súhrnne publikuje doterajšie výsledky svojej dlhoročnej vedecko-výskumnej činnosti zameranej na problematiku nomádskych spoločenstiev sídliačich v staršej dobe železnej na území maďarského Potisia a na prejav kontaktov medzi obyvateľmi Karpatskej kotliny a východoeurópskym územím osídleným nositeľmi skýtskej kultúry. Úvodné kapitoly monografie sú venované dejinám výskumu, štruktúre osídlenia, hospodárstva a pohrebného rítu. Ťažisko práce je v súhrnnom spracovaní nálezového fondu. Jednotlivé kapitoly a ich časti sú venované výzbroji, súčastiam konského postroja a voza, pamiatkam skýtskeho zvieracieho umeleckého štýlu, kovovým nádobám, šperkom, nástrojom a keramike. Samostatnou časťou publikácie je katalóg nálezísk z Maďarska a z príslušného územia Slovenska a Rumunska. Textovú časť (s. 1 – 219) dopĺňa 188 tabuliek s vyobrazením spracúvaných nálezov. Publikácia je zdrojom veľkého množstva informácií, o ktoré sa môžu opierať bádatelia zaoberajúci sa problematikou pamiatok východoeurópskeho pôvodu nielen v Karpatskej kotline, ale aj v širšom stredoeurópskom priestore.

Elena Miroššayová

Klára Kuzmová (ed.): Klasická archeológia a exaktné vedy. Výskumné metódy a techniky II. Trnava 2010. Brožovaná väzba. 199 s. ISBN 978-80-8082-317-7. Recenzenti: Prof. Jozef Bujna, CSc. a PhDr. Jaroslav Peška, PhD.

Publikácia je druhým dielom záverečného výstupu projektu „Metódy a techniky výskumu v odbore klasická archeológia“, ktorý v rokoch 2007 – 2009 podporilo Ministerstvo školstva v rámci grantového projektu KEGA. Prvá časť vyšla v roku 2008 pod názvom „Klasická archeológia a exaktné vedy. Výskumné metódy a techniky I“, tiež pod editorstvom doc. PhDr. Kláry Kuzmovej, CSc., vedúcej katedry Klasickej archeológie na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave. Na príprave oboch zväzkov sa finančne podieľalo aj Občianske združenie na podporu vzdelávania v oblasti antickej kultúry a jeho dedičstva. Snahou zostavovateľky bolo sústrediť rôznorodé postupy a moderné metódy využívané v súčasnom teoretickom i praktickom výskume a zrozumiteľnou formou ich zosumarizovať do učebných textov. Tie majú slúžiť hlavne pri príprave odborníkov už počas ich vysokoškolského štúdia. Z dôvodu, že obe publikácie spolu súvisia, uvádzam obsah oboch častí.

Obsah I. časti (rok vydania 2008): Klasická archeológia (K. Kuzmová); Archeológia pod vodou (M. Şahin/S. Gündüz); Latinská epigrafika (P. Kovács); Numizmatika (E. Kolníková); Geodézia a kartografia (E. Blažová); Aplikovaná geofyzika (J. Tirpák); Archeozoológia (M. Fabiš).

Obsah II. časti (rok vydania 2010): Klasická archeológia a terénny výskum (K. Kuzmová); Letecká archeológia (I. Kuzma); Štatistické metódy v archeológii (B. Stehlíková/A. Tirpáková); Antropológia v archeológii (M. Vondráková); Geologické metódy v archeologickom výskume (Ľ. Illášová/I. Turnovec); Archeológia a architektúra (J. Minaroviech); Právne aspekty archeologického výskumu (T. Michalík).

Gertrúda Březinová

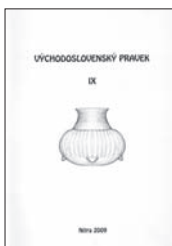

Nová Baňa a okolie. Sprievodca po prírodných krásach, kultúrnych a technických pamiatkach. Pre Občianske združenie NOVÁ BAŇA vydalo Štúdio HARMONY, s. r. o., Banská Bystrica. Formát C6, 120 strán, brožovaná väzba, kriedový papier, farebné fotografie, cena 2 EUR.

Turistický sprievodca, zostavený kolektívom autorov pod vedením Mgr. Kataríny Konečnej a Branislava Medveďa, prináša prístupnou, primerane odbornou formou informácie o Novej Bani a jej najbližšom okolí. Bedeker je prehľadne rozdelený na niekoľko statí o prírode a prírodných zaujímavostiach regiónu, o histórii mesta a okolia Novej Bane, o kultúrnych a historických pamiatkach jednotlivých miest a obcí v mikroregióne (napr. Hronský Beňadik, Tekovské Nemce). Samostatnú časť tvorí kapitola o baníctve a banskotechnických pamiatkach v okolí Novej Bane, ako i o možnostiach turizmu a rekreácie. Príručka je doplnená o kalendárium tradičných podujatí. Na rozdiel od iných bedekrov, oslovujúcich čitateľa prevažne fotografiou, tento sprievodca zaujme na prvý pohľad kvalitou sprievodného textu, preloženého i do anglického jazyka, a vhodne doplneného hodnotnými, často i historickými fotografiami. Prijemnú publikáciu „do vrecka“ možno kúpiť v Pohronskom múzeu v Novej Bani alebo v Informačnom centre Mestského úradu v Novej Bani.

Kontakt: www.pohronskemuzeum.sk; www.novabana.sk

Tomáš Zachar

Východoslovenský pravek IX. Nitra 2009. ISBN 978-80-89315-20-8. 215 strán.

Publikácia sa delí na dve hlavné časti. V prvej sú nasledovné príspevky: Mária Atresová: Analýza keramického materiálu z vybraných neskoroneolitických lokalít Zemplína (s. 7 – 24) – prezentuje numerický kód výzdobných motívov na keramike z Ižkoviec, Veľkých a Malých Raškoviec. Elena Miroššayová: Žiarové hroby zo Zemplína (s. 25 – 45) – kultúrno-chronologické vyhodnotenie žiarových hrobov z neskorej doby bronzovej a doby halštatskej a prejavu kontaktov s cudzími prostrediami. Marián Uličný/Peter Harčár: Vrcholnostredoveký objekt z Hlavnej ulice v Prešove (s. 47 – 55) – publikovanie výsledkov výskumu ranorenesančného domu a zistených zmien stredovekej parcelácie. Marcela Ďurišová: Výskum Dolnej brány v Košiciach – objekty fortifikácie (s. 57 – 108) – prezentácia výsledkov výskumu opevnenia Košíc v úseku Dolnej brány s dôrazom na konštrukciu. Lucia Luščíková: Archeologické výskumy v centre Košíc (s. 109 – 120) – nové poznatky o drevenej a kamennej architektúre skúmanej na Mlynskej a Hlavnej ulici. Marián Čurný: Archeologické doklady výroby tehliel na Spiši (s. 121 – 144) – príspevok o stredovekej a novovekej stavebnej keramike, tehliarskych peciach, tehliarskych značkách. Peter Tajkov: Archeologické výskumy stredovekých kostolov v Čečejevciach, Turni nad Bodvou, Kysaku a Hrhove (s. 145 – 154) – výsledky výskumov spresňujúce doterajšie poznatky. Druhá časť publikácie je venovaná príspevkom z medzinárodnej konferencie „Hradiská severného Potisia – hradisko Zemplín“, ktorá bola usporiadaná 4. septembra 2009 v Zemplíne ako čiastkový výstup Grantového projektu VEGA 1/0179/08: Lucia Luščíková/Elena Miroššayová: Príspevok k osídleniu polohy Hradisko v Zemplíne (s. 159 – 168) – informácia o pravekom až stredovekom osídlení polohy na podklade výskumu B. Benadika. Katarína Pukanská/Janka Sabová: Geodetické zameranie a priestorová vizualizácia vybraných nálezov z hradiska v Zemplíne (s. 169 – 176) – nové zameranie

opevnenia na Hradisku a vytvorenie 3D modelu polohy. Martin Pristáš: Hradisko Zemplín – perspektívy výskumu, dokumentácie, prezentácie a ochrany (s. 177 – 179). Ján Tirpák/Július Béreš/Elena Miroššayová: Geofyzikálne merania v Zemplíne na polohách Hradisko a Župný dom (s. 181 – 185) – prezentácia a interpretácia zachytených zvyškov architektúry. Ján Chovanec: Stredoveká architektúra pri rieke Bodrog (s. 187 – 194) – prezentácia stredovekej architektúry z Klinu nad Bodrogom, Malej Bary a Borše. Emeljan Gomoljak: K voprosu o vremení funkcionovania severo-vostočnej časti Verchneho Potisia (s. 195 – 198) – topografia hradov a strážnych bodov. Vjačeslav Kotigoroško: Dakijskije gorodišča Verchneho Potisia (s. 199 – 204) – prezentácia nových poznatkov o hradiskách. Igor Prochnenko: K voprosu o sozdanii srednevekovykh fortifikacionnykh sooruzhenij na territorii Zakarpatt'a (s. 205 – 208) – zaoberá sa problematikou kočovníkov a budovania hradísk. Záver publikácie je venovaný jubileám a spomienkam.

Elena Miroššayová

MUSAEUM HUNGARICUM 2. V 144 stránkovej publikácii je 13 príspevkov bádateľov zo štvrtej a piatej konferencie MUSAEUM HUNGARICUM 3 a 4

Muzeologická spoločnosť na Matúšovej zemi so sídlom v Boldogu, Vlastivedné múzeum v Galante a Inštitút Fórum pre výskum menšín v Šamoríne už od roku 2003 organizujú konferencie, ktorých hlavnou témou je spracovanie hmotných pamiatok maďarského etnika na Slovensku prostriedkami múzejnej práce. Účelom konferencií je spopularizovať pamätihodnosti z múzeí, galérií a ďalších pamiatkových objektov. Muzeologická spoločnosť na Matúšovej zemi roku 2006 vydala zborník MUSAEUM HUNGARICUM 1 s príspevkami z prvých troch konferencií.

Výsledky svojej odbornej činnosti v ňom prezentujú archeológovia, historici, historici umenia a etnológovia z múzeí a vedeckých ústavov, ktorí sa venujú pamiatkam hmotnej a duchovnej kultúry Maďarov na Slovensku od 9. storočia po súčasnosť. Zostavovateľkou zborníka je predsedníčka spoločnosti a hlavná organizátorka konferencií PhDr. Izabela Danterová (pozri J. Chovanec: Nový zborník MUSAEUM HUNGARICUM. Informátor SAS. XVIII/2007/1-2, s. 40).

Zaujímavým počínom zostavovateľky PhDr. Izabely Danterovej je slovenská (alebo maďarská) modifikácia zborníka. Je potešiteľné, že dva zborníky čitateľom v oboch jazykoch v neskrátenej forme poskytnú plnohodnotné informácie.

Archeológov môžu v zborníkoch zaujať dva historicko-archeologické príspevky členov Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV. Článok PhDr. Jána Chovanca, PhD.: Kultúrne pamiatky v Trebišove (Od šľachtica Andronika po Júliusa Andrassyho) / Töketerebes (Trebišov) műemlékei (Nemes Andronikustól Andrassy Gyuláig) je uverejnený na stranách 9 – 20 (v maďarskej modifikácii na s. 9 – 21) a stať Mgr. Pavla Paterku – Mgr. Tibora Pálinkása: Dejiny šahanského prepošstva Nanebovzatia Panny Márie / Az ipolysági Boldogságos Szüz Mária Prépostság története, je uverejnená na stranách 21 – 30 (v maďarskej modifikácii na s. 23 – 32).

Ján Chovanec

OZNAMY REDAKCIE

Výzva

Výbor SAS vyzýva členov spoločnosti, aby priebežne nahlasovali svoje aktuálne e-mailové adresy a ich prípadné zmeny tajomníčke spoločnosti pre potreby rýchlejšej a dynamickejšej komunikácie s členskou základňou. Aktuálne údaje prosíme posilať na adresu: eva.fottova@savba.sk.

Názory a stanoviská prezentované v príspevkoch sa nemusia zhodovať s názormi a so stanoviskami redakcie. V takomto duchu príspevky prešli základnou jazykovou úpravou bez podstatných zásahov do znenia textu.

Antropomorfná plastika lengyelskej kultúry z Beladic-Gačova/Pustého chotára (foto: R. Malček).

PF 2011

**REDAKČNÁ UZÁVIERKA NASLEDUJÚCEHO ČÍSLA JE 31. 5. 2011.
ČASOPIS VYJDE LEN V PRÍPADE DOSTATOČNÉHO POČTU PRÍSPEVKOV.**

Vydáva Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV v Nitre (Akademická 2, 949 21 Nitra).
Hlavná redaktorka: Mgr. L. Benediková, PhD. (lucia.benedikova@gmail.com). Redakčná rada: PhDr. J. Chovanec, PhD.,
PhDr. E. Miroššayová, CSc., PhDr. M. Soják, PhD., PhDr. V. Turčan. Počítačová sadzba: Mgr. L. Benediková, PhD.,
P. Červeň.
(Na embléme pintadera zo 6. stor. pred Kr. zo Smoleníc. Návrh a grafické stvárnenie J. Marettovej).
Tlač: LookUp!, s. r. o., Nitra